

LES A ČLOVĚK

SEMINÁŘ

13. DUBEN 2019



Vlastivědná společnost muzejní v Olomouci, z. s.
Český svaz ochránců přírody, pobočka Olomouc
Olomouc 2022
ISBN: 978-80-11-02302-7 (pdf)

LES A ČLOVĚK

Texty přednesené na semináři konaném 13. dubna 2019
v budově Vlastivědného muzea v Olomouci

LES A ČLOVĚK

Texty přednesené na semináři konaném 13. dubna 2019
v budově Vlastivědného muzea v Olomouci

Kolektiv autorů

Vlastivědná společnost muzejní v Olomouci, z. s.
Český svaz ochránců přírody, pobočka Olomouc
Olomouc, 2022

Recenze: Magda Bábková Hrochová
Na obálce dřevoryt Arnošta Hrabala (soukromá sbírka)

Redakce: Milada Písková a Jana Krejčová
Ve Wordu graficky upravila Jana Krejčová
Obrazové korekce: Dimitrolos Krajčí

Vydal: Vlastivědná společnost muzejní v Olomouci, z. s. (VSMO),
Náměstí republiky 5, 77173, Olomouc, e-mail: vsmo@vsmo.cz, www.vsmo.cz

© Vlastivědná společnost muzejní v Olomouci, z. s.

1. vydání: r. 2022

/ OBSAH /

/ ÚVODEM /

† Milada Písková / LES A ČLOVĚK // 4

/ PŘÍSPĚVKY /

† Ján Kadlec / ČLOVĚK A LES // 5

Bronislav Hlůza / ING. JIŘÍ LAZEBNÍČEK / LESNÍK A MYKOLOG // 10

Vítězslav Bičík / RNDr. VLADIMÍR ZICHÁČEK / PORTRÉT VÝZNAMNÉ
OLOMOUCKÉ OSOBNOSTI // 12

Libor Mazánek / DŘEVO JAKO ZDROJ ENERGIE PRO LES I ČLOVĚKA // 13

Martin Kučera / LES V UMĚNÍ, LES V DUCHOVNÍ ROVINĚ / P. ARNOŠT HRABAL,
BÁSNÍK LESA // 17

Bohumír Vitásek / LES A ČLOVĚK / DUCHOVNÍ POHLED // 21

/ ZÁVĚREM /

Jana a Stanislav Černí / VZPOMÍNKA NA ING. JIŘÍHO LAZEBNÍČKA // 26

† Milan Tichák / PAMÁTCE ING. JIŘÍHO LAZEBNÍČKA // 27

/ O AUTORECH / // 28

/ RECENZE / Magda Bábková Hrochová // 29

LES A ČLOVĚK

† **Milada Písková**

Les a člověk – téma mimořádně aktuální nejen proto, že si připomínáme 85. výročí nedožitého narozenin bývalého vedoucího Přírodovědné sekce Vlastivědné společnosti muzejní v Olomouci, z. s., Ing. Jiřího Lazebníčka a dalších přírodovědců, kteří v ní aktivně pracovali (například RNDr. Vladimír Zicháček).

Zoufalý stav naší přírody, kalamity, které ji postihují, drancování lesů, necitlivý vztah lidí k přírodě, to všechno alarmuje a volá o pomoc: „Lidé, vzpamatujte se, podřezáváte si větev pod sebou.“ Naše předky příroda živila a uzdravovala. Dnes se málem bojíme chodit do přírody, abychom se neotrávili houbami, které jsme kdysi běžně sbírali, ale dnes mohou být jedovaté. Příroda se brání. Brání se proti neuváženému lidskému „pokroku“, vandalské bezohlednosti, některá zvířata mění svůj životní prostor (vlci, medvědi, hadi aj.). Stromy u cest degenerují, pokud nám ještě nějaké zůstanou. Těžká auta s naloženými kmeny směřující za hranice naší země už nejsou tak často vidět. Dílo zkázy dovršil na mnoha místech kůrovec.

Výčerpaná půda volá o pomoc. Lesní zvěř se přemnožuje, aby zachovala svůj rod. To jsou všechna témata, nad kterými by se společnost měla co nejdříve zamyslet.

Před staletími byly moravské lesy přirozenou zásobárnou potravin a živin pro statisíce obyvatel. V době nepokojů a válek skýtaly lidem úkryt. Dnes na mnoha místech vidíme vykácené plochy a člověku je z toho až úzko. Přes všechna rokování ve vědeckém světě, politických kruzích a mezi ochránci přírody je situace velmi smutná. Někde ale už vyvíjejí iniciativu jednotlivé obce a lidé, kteří si uvědomují, co příroda a les pro člověka znamenají.

Ing. Lazebníček říkával: „LES JE PRO MNE CHRÁM, PŘÍRODA JE MÝM DOMOVEM.“
Nezapomeňme na toto krédo člověka, který péči o lesy věnoval celý život.

/ PŘÍSPĚVKY /

ČLOVĚK A LES

† Ján Kadlec

Vážení a milí přátelé, vážení hosté,

děkuji za pozvání na seminář věnovaný vzpomínce na našeho dlouholetého člena, předsedu Přírodovědné sekce Vlastivědné společnosti muzejní v Olomouci, člena výboru a vedoucího mykologické poradny.

Když jsem zvažoval vystoupit s malým příspěvkem, chtěl jsem, aby byl zaměřen na činnost Ing. Jiřího Lazebníčka věnovanou především přírodě. Svůj příspěvek jsem se rozhodl rozdělit do čtyř částí. V první části se budu věnovat mým vzpomínkám na obětavého člověka, s kterým jsem měl možnost se seznámit. Druhá a třetí část budou věnovány jednak vztahu člověka a stromů, jednak úctě našich předků ke stromům a potom malé statistice pojmenování obcí na Moravě a ve Slezsku podle stromů. Poslední část bude věnována zeleni jako doprovodu drobných památek v krajině.

ČLOVĚK LAZEBNÍČEK

S panem Jiřím Lazebníčkem jsem se seznámil na jaře roku 2001, kdy jsem obnovil odbornou sekci Historická Olomouc. I když jsem nebyl členem výboru, docházel jsem na jeho jednání při přípravě programu. Ing. Jiří Lazebníček byl tehdy aktivním předsedou Přírodovědné sekce Vlastivědné společnosti muzejní v Olomouci. Organizoval výlety, zájezdy do přírody, mykologické vycházky a odborné exkurze. Připravoval pravidelně své přednášky z cest s promítáním a vedl houbařskou poradnu. Zůstala mi vzpomínka na obětavého a velmi pracovitého člověka, který byl dlouhá léta pilířem přírodovědné části olomouckých vlastivědců.

Abych připomenul jeho práci, připravil jsem deset fotografií věnovaných houbařské poradně, přednáškám o Vietnamu, Korsice a Řecku. Nezapomenutelný byl dvoudenní zájezd na Šumavu, který zorganizoval v roce 2012. Připomínám i oslavu jeho 80. narozenin a výstavu ve Vědecké knihovně v Olomouci. Naši členové v něm měli po dlouhá léta oporu a jistotu, že mohou využít jeho znalostí v terénu, na přednáškách i při určování hub.

ÚCTA ČLOVĚKA KE STROMŮM, ČLOVĚK A LES

Jako spoluautor pořadu *Němí svědci historie* v Českém rozhlasu Olomouc mám velkou zkušenost s dokumentováním drobných památek v krajině střední Moravy. Jsem synem dřevorubce, houbař a mám velkou potřebu lesa. V minulosti jsem pořádal vlastivědnou vycházku *Paměť stromů ve městě Olomouci*. Tím hlavním impulzem pro můj příspěvek bylo to, že jsem při uspořádávání své knihovny vzal do rukou archivní karton nazvaný *Člověk a les*. Jsou v něm různé publikace zaměřené na vztah člověka ke stromům a k lesu, mimo jiné kniha H. D. Thoreaua nazvaná *Walden aneb Život v lesích*.

V naší zemi má velkou tradici úcta člověka ke stromům. Již staří Keltové uctívali stromy a lesy. Měli svůj horoskop, kterým určovali, v jakém znamení stromu se člověk narodil. Slované zde měli své posvátné háje a stromy, od nich převzala úctu k některým místům raná církev. K takovým místům převzaté úcty patří u nás například vrch sv. Michala v Olomouci nebo Dub nad Moravou.

POJMENOVÁNÍ OBCÍ PODLE STROMŮ

Toponyma patří k nejstarším pojmenováním obcí na Moravě a ve Slezsku. Vznikala v tradičních osídlených oblastech a většinou označovala obyvatele, kteří zde již žili – původní obyvatele. V okolí Olomouce jsou to například Topolany. Topolané byli obyvatelé místa osázeného topoly. K dalším takovým pojmenováním sídel v okolí patří Bukovany, Dubany, Olšany. Udělal jsem si statistiku pojmenování obcí podle stromů z knihy *Místní jména na Moravě a ve Slezsku* od Ladislava Hosáka a Rudolfa Šrámka. Zde je přehled počtu pojmenování obcí podle jednotlivých druhů stromů. Nejvíce obcí bylo pojmenováno podle břízy, a to 34. Následují další názvy podle jejich počtu: lípa 27; olše 24; buk 20; vrba 16; dub 13; borovice 10; jasan 10; javor 8; jablň 8; hrušeň 7; topol 5; habr 4; smrk 4; réva vinná (vino) 4; tis 3; jedle 3; jívka 2; jilm 2; višně 1.

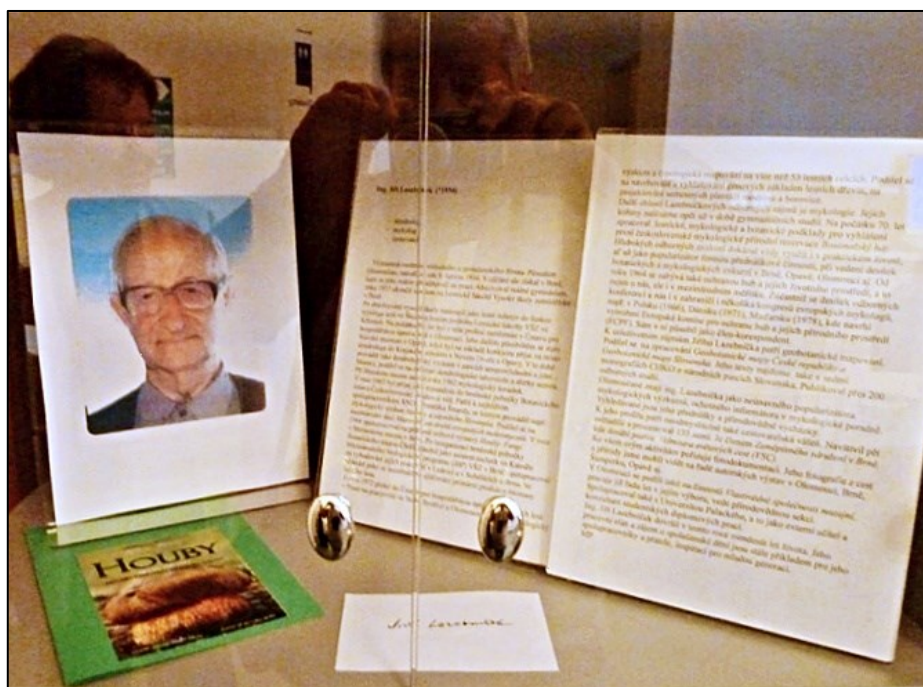
ZELEŇ JAKO DOPROVOD DROBNÝCH PAMÁTEK V KRAJINĚ

Při mapování drobných památek v krajině se u nich setkávám s doprovodem zeleně. Stromy byly vysazovány současně s postavením památek, jako jsou kamenné kříže, sochy svatých, boží muka, kapličky, křížové cesty, dřevěné kříže. Staly se součástí úcty k místu a místem paměti, místem nějaké události, která se na místě stala. V minulosti byla samozřejmá tradice zdobení kapliček a oltářů na svátek Božího těla březovými větvemi a květinami. Stromy jsou také významným krajinným prvkem, jsou často dominantou vesnických návsi i okolní krajiny.

V okolí Olomouce je jednou z nejvýraznějších čtyřřadá lipová alej vedoucí od Samotišek směrem k bazilice na Svatém Kopečku. Je to významné spojení křížové cesty a lipové aleje, která je chráněná a byla doplněna novou výsadbou. Další takovou výraznou alej nalezneme na Uhlířském vrchu u Bruntálu. V nedalekém Moravském Kočově nalezneme ve vesnici soubor barokních kapliček doplněných vysazenými lípami. V městysi Dubu nad Moravou si v centru vysadili strom dub, který mají v názvu i na obecním znaku. Starší výsadba lip doplňuje sousoší sv. Jana Nepomuckého a pomník obětem válek. U sochy sv. Anny v Horní Sukolomi byly v minulosti vysazeny čtyři lípy. Po odstranění dvou lip z důvodu stáří byly nahrazeny novou výsadbou.



► Oslava 80. narozenin v kanceláři Vlastivědné společnosti muzejní v Olomouci, 3. 6. 2014. Foto J. Kadlec.



► Výstava ve Vědecké knihovně v Olomouci k 80. narozeninám, 2014. Foto J. Kadlec.



► Přednáška o Vietnamu / 2014. Foto J. Kadlec.



► *Přednáška o Korsice / 2014. Foto J. Kadlec.*



► *Přednáška o Řecku, 2015. Foto J. Kadlec.*



► *Zájezd na Šumavu, u Plešného jezera, 2012. Foto J. Kadlec.*



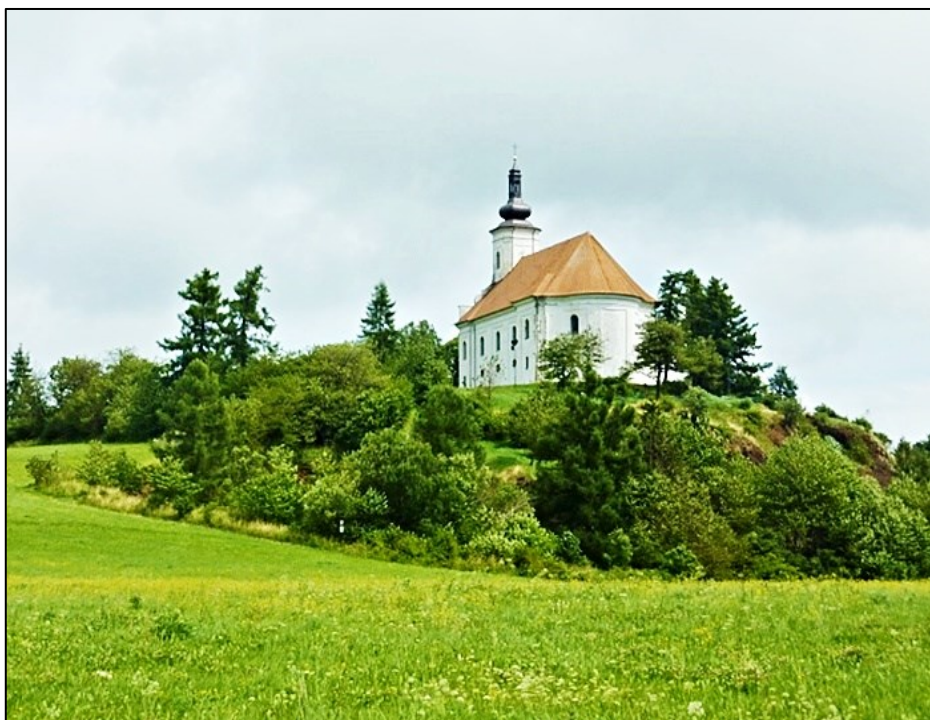
► *Lipová alej pod Svatým Kopečkem, pohled od Samotišek. Foto J. Kadlec.*



► *Lipová alej pod Svatým Kopečkem, nově vysazená část čtyřřadé aleje. Foto J. Kadlec.*



► *Lipová alej pod Svatým Kopečkem, nově vysazené a staré stromy v horní části. Foto J. Kadlec.*



► Poutní kostel Panny Marie na Uhlířském vrchu u Bruntálu. Foto J. Kadlec.



► Lipová alej s novou křížovou cestou na Uhlířském vrchu. Foto J. Kadlec.



► Lípy u kapliček v Moravském Kočově. Foto J. Kadlec.



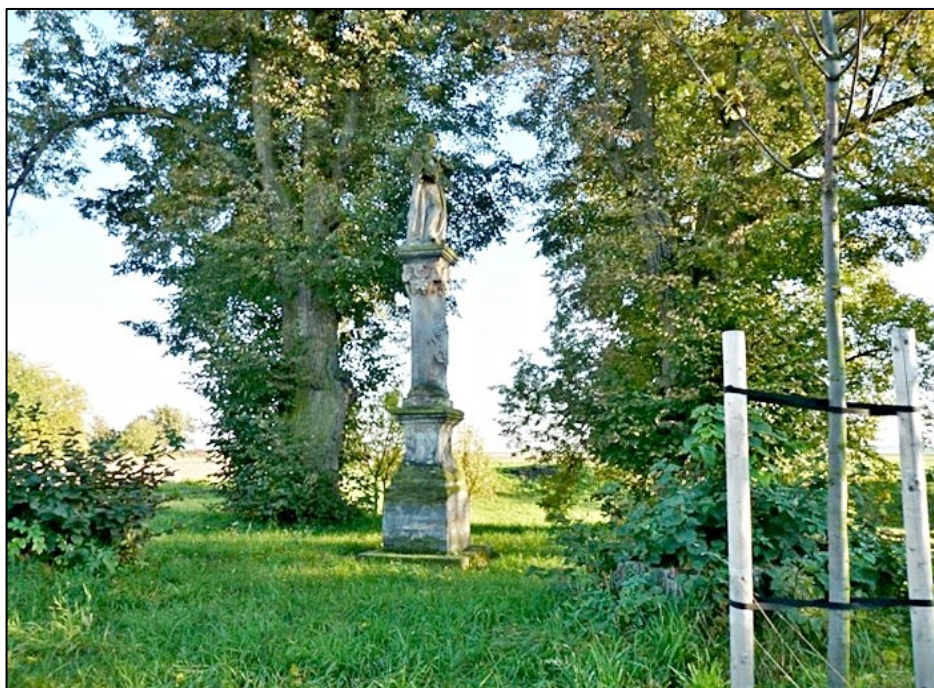
► Lípy u kapliček v Moravském Kočově, čelní pohled. Foto J. Kadlec.



► Nově vysazený strom dub, symbol Dubu nad Moravou. Foto J. Kadlec.



► Lípy u sousoší sv. Jana Nepomuckého a pomníku v Dubu nad Moravou. Foto J. Kadlec.



► *Lípy u sochy sv. Anny v Horní Sukolomi. Foto J. Kadlec.*

Ing. JIŘÍ LAZEBNÍČEK / LESNÍK A MYKOLOG

(* 6. června 1934 – † 4. dubna 2017)

Bronislav Hlůza

Počátkem června 2019 by se dožil 85 let významný český lesník a mykolog Ing. Jiří Lazebníček. Narodil se v Olomouci, jeho rodiče se přestěhovali do Brna, kde začal chodit do školy, na gymnáziu maturoval v roce 1952. Již během středoškolských studií měl vyhraněný zájem o biologii. Jeho budoucí profesionální orientaci ovlivnil středoškolský profesor biologie Jaroslav Josífek, na jehož podnět si vybral na jižním svahu Palackého vrchu v Brně vlastní studijní plochu lesostepního charakteru, kde konal svá floristická a fenologická pozorování. Zájem o biologii a botaniku jej přivedl ke studiu na Lesnické fakultě Vysoké školy zemědělské v Brně (dále LF VŠZ), na níž absolvoval pěstitelský směr, byl žákem prof. dr. A. Zlatníka, DrSc. Vysokoškolská studia ukončil v roce 1957 obhajobou diplomové práce z ochrany lesů. V témže roce také začal pracovat jako typolog lesů na Školním lesním podniku LF VŠZ ve Křtinách (1957–1960). Během života ho zastihla řada reorganizací, takže musel několikrát projít konkurzním řízením, a proto se měnili i jeho zaměstnavatelé. Co se však neměnilo, byla jeho láska k přírodě, a zejména k lesům. V průběhu doby se profiloval nejen jako lesník (typolog), ale i jako botanik, mykolog a dendrolog. Mezi jeho pracoviště patřil Ústav pro hospodářskou úpravu lesů v Olomouci, Krajské arboretum v Novém Dvoře, jež patřilo Slezskému muzeu v Opavě, pobočka Botanického ústavu Československé akademie věd v Brně, Katedra mezinárodního biologického programu LF VŠZ v Brně. V prosinci 1972 pak nastoupil do Ústavu pro hospodářskou úpravu vojenských lesů a statků v Praze, a to na pracoviště ve Velké Bystřici u Olomouce jako typolog českých a slovenských lesů, zde působil téměř 22 let. Zmapoval nebo zrevidoval více než 260 000 ha lesů. Přitom důkladně poznal po botanické a mykologické stránce mnoho fytogeografických celků a chráněných území v českých zemích i na Slovensku.

Pilně se věnoval mykofloristickému výzkumu. Jeho mykologický herbář obsahoval více než 32 000 položek, byly však zničeny požáry na pracovišti v letech 1983 a 2000 (10 700 položek) a při povodni v roce 1997 (21 500 položek). Aktivně se zúčastňoval mykologických setkání nejen u nás, ale i v zahraničí. Na kongresu evropských mykologů v Norsku (1985) inicioval spolu s prof. Dr. W. Winterhofem (Sandhausen) zřízení Evropské komise pro ochranu hub a jejich životního prostředí a stal se jejím členem-korespondentem.

Spolu s A. Dermekem a J. Veselským je autorem pojmenování hříbu horského – *Boletus subappendiculatus* Dermek, Lazebníček & Veselský. Tento druh je zařazen v Červeném seznamu hub (makromycetů) České republiky (v kategorii EN – ohrožený).

V letech 1996–2016 byl předsedou Přírodovědné sekce Vlastivědné společnosti muzejní v Olomouci a členem jejího výboru, vedl olomouckou mykologickou poradnu. Každoročně organizoval a vedl zájezdy, botanické i mykologické exkurze. Organizačně zajišťoval výstavy hub sběrem materiálu i poradenskou činnost (například společně s RNDr. M. Zmrhalovou a RNDr. B. Hlůzou v Okresním vlastivědném muzeu v Šumperku v letech 2004–2015, každoročně na podzim na výstavišti Flora Olomouc v rámci zahradnické výstavy Hortikomplex, s pracovníky Českého svazu ochránců přírody – Regionálního sdružení Iris v Prostějově a s členy Českého svazu zahrádkářů ve Velkém Újezdě).

Vášní Ing. J. Lazebníčka bylo cestování. Byl členem Zeměpisného a vlastivědného sdružení v Brně – společnosti podporující a popularizující zeměpisné poznávání České republiky i

zahraničí. V roce 2017 měl v tomto sdružení cestovatelskou hodnost *Velmistr světových cest* a v žebříčku cestovatelů se umístil na 31. místě (návštěvou 129 zemí v pěti světadílech). Všude fotografoval a pilně zapisoval flóru i mykoflóru. O svých cestách napsal několik zeměpisných článků a realizoval cestopisné přednášky. Spolupracoval s občanským sdružením Natura Opava, zúčastnil se expedic přírodovědců do Řecka.

Úspěšně se prezentoval i jako fotograf. V roce 2010 získal ve fotografické soutěži Českého svazu ochránců přírody – Regionálního sdružení Iris v Prostějově *Proměny vody* druhé místo v kategorii dospělých. Uskutečnil řadu výstav fotografií, například *Přírodní a historické památky Severní Ameriky, Evropy, Egypta a jihozápadní části Asie* (Vědecká knihovna v Olomouci, 2003), *Národní parky Severní Ameriky* (Moravské zemské muzeum Brno, 2004, 2006). Podílel se na realizaci dvouměsíční výstavy *Lesy Dražanské vrchoviny*, která se uskutečnila ve Vlastivědném muzeu v Olomouci (2008).

Publikoval v odborných časopisech a sbornících, spolupracoval s Českou televizí a Českým rozhlasem Olomouc.

Výjimečnou osobnost Jiřího Lazebníčka připomíná lavička s jeho jménem, kterou umístili jeho přátelé ve spolupráci s Vlastivědnou společností muzejní v Olomouci a Českým svazem ochránců přírody v Arboretu v Bílé Lhotě.

RNDr. VLADIMÍR ZICHÁČEK / PORTRÉT VÝZNAMNÉ OLOMOUCKÉ OSOBNOSTI

Vítězslav Bičík

Vladimír Zicháček se narodil 2. ledna 1943 v Olomouci. Maturoval na jedenáctileté střední škole (pozdějším Slovanském gymnáziu) v Olomouci. V roce 1965 úspěšně ukončil studia na Přírodovědecké fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, obor biologie a chemie. Po prezenční vojenské službě působil jako středoškolský profesor na gymnáziu ve Vsetíně a krátce také na gymnáziu ve Šternberku. V roce 1975 obhájil rigorózní práci na téma *Biologie drobných savců Vsetínských vrchů* a získal titul doktora věd. V roce 1979 obdržel vyznamenání udělované Svazem ochrany přírody a krajiny, *Zlatý znak Tisu*. V letech 1982–1989 pracoval jako metodik-didaktik pro výuku biologie na Krajském pedagogickém ústavu v Olomouci a byl rovněž členem redakční rady časopisu *Přírodní vědy ve škole*. V letech 1989–1992 byl zástupcem ředitele Slovanského gymnázia v Olomouci a v roce 1992 byl jmenován ředitelem tohoto gymnázia. V této funkci působil až do roku 2007. Zasloužil se o navrácení názvu Slovanské gymnázium škole, na které studoval, na niž později působil a která byla od roku 1866 prvním českým gymnáziem na Moravě. Dr. Zicháček velmi aktivně působil také ve Vlastivědné společnosti muzejní v Olomouci a několik let jí předsedal. Napsal celou řadu medailonů, kterými vzdal hold významným osobnostem vzešlým ze Slovanského gymnázia. Pod jeho editorskou patronací vyšly rozsáhlé almanachy, které přinášejí informace o dění na Slovanském gymnáziu a vystihují jeho genia loci.

Velkou zásluhou Vladimíra Zicháčka bylo v roce 1990 zřízení bilingvní česko-francouzské sekce na Slovanském gymnáziu. Pečoval pak o její rozvoj, šíření francouzského jazyka i kultury. Tato jeho činnost byla oceněna v roce 2005 premiérem francouzské vlády udělením řádu *Rytíř řádu Akademických palem*. Tento řád byl založen již v roce 1808 Napoleonem.

V neposlední řadě velmi pozitivně hodnotím Zicháčkovo autorství a spoluautorství (s dr. J. Jelínkem) několika učebnic biologie a zoologie, které měly a dosud mají celostátní působnost. RNDr. Vladimír Zicháček patří bezesporu k mým nejúspěšnějším bývalým studentům.

Zemřel 21. května 2018. Opustil nás v době, kdy celá příroda, kterou tolik miloval, rozkvetla miliony květů, aby nikdy nevymřela láska.

DŘEVO JAKO ZDROJ ENERGIE PRO LES I PRO ČLOVĚKA

Libor Mazánek

Dřevo je nejdůležitější součástí každého lesního ekosystému. Přítomnost dřevní hmoty ve všech formách, zejména odumřelé, odlišuje lesní prostředí od všech nelesních ekosystémů. Stále si pamatuji, jak mi Ing. Jiří Lazebníček, jako můj učitel v mykologii, vždy zdůrazňoval důležitost dřeva pro les a jak trpěl, když byl svědkem toho, co všechno se snaží člověk z lesa odvážet v současné touze po využívání obnovitelných zdrojů. Vždy apeloval na to, aby lesu člověk nechával dřeva co nejvíce, aby měl les z čeho žít. Jako mykolog zaměřený na dřevokazné houby si plně uvědomoval, že lesu dává život právě mrtvé a odumírající dřevo, o které se musí bohužel dělit s člověkem.

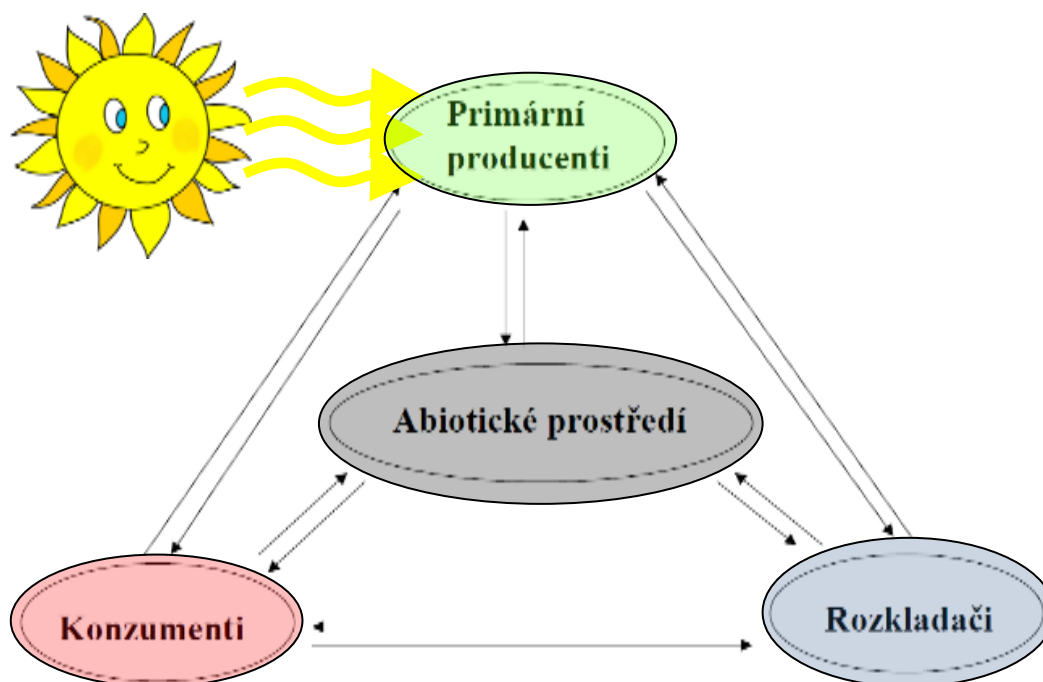
CO POHÁNÍ VEŠKERÝ ŽIVOT NA ZEMI?

Každý živý organismus musí z něčeho žít, tj. z něčeho získávat energii pro své biochemické pochody v těle, růst a pohyb. Podle toho, z čeho tuto energii získávají, se živé organismy dělí do tří základních skupin:

Primární producenty (autotrofní organismy): Mají schopnost využívat energii a živiny z abiotického prostředí k vytváření organických látek pro svůj růst a své energetické potřeby.

Konzumenty (heterotrofní organismy): Přijímají (konzumují) organické látky z těl jiných organismů a využívají živiny a energii z těchto organických látek.

Rozkladači (heterotrofní organismy): Rozkládají látky z odumřelých těl organismů a uvolňují minerální živiny do prostředí, které využívají producenti pro tvorbu nových organických látek.



► Zjednodušené schéma koloběhu energie a živin v ekosystému.

Klíčoví pro každý ekosystém jsou primární producenti, kteří pro ostatní živé organismy získávají energii z abiotického prostředí a ukládají ji do organických látek ve svých tělech, čímž ji zpřístupní k využití ostatním heterotrofním živým organismům. Pomineme-li z globálního hlediska zanedbatelné ekosystémy postavené na chemoautotrofních bakteriích, je možno tvrdit, že veškerý život na Zemi je poháněn slunečním zářením. To je možné díky fotosyntéze, která je proto z hlediska existence života na Zemi pokládána za nejdůležitější biochemický proces. Fotosyntéza probíhá v zelených částech fototrofních organismů (rostlin) a dochází při ní k zachycení energie ze slunečního záření a k jejímu uložení do chemických vazeb v organických látkách za spotřeby oxidu uhličitého a vody. Fototrofní organismy zachytávají globálně asi 130 TW energie, ročně tedy zhruba 4×10^{21} J, což představuje asi jen tři čtvrtě promile ze sluneční energie dopadající ze Slunce na Zemi. Pro srovnání to je cca 30 000krát více než veškerá v současnosti instalovaná fotovoltaika na Zemi a cca 400krát více energie, než kolik jí spotřebuje všechno lidstvo na Zemi v současnosti ke svému životu a činnostem. Do biomasy se přitom zakomponuje asi $1\text{--}1,15 \times 10^{11}$ tun uhlíku, což odpovídá $3,7\text{--}4,2 \times 10^{11}$ tun fixovaného oxidu uhličitého, a uvolní se přitom $2,7\text{--}3,1 \times 10^{11}$ tun kyslíku.

Bez fotosyntézy by biosféra Země nebyla zásobena organickými látkami a v nich obsaženou energií. Velká většina organických látek vytvořených při fotosyntéze primárními producenty je spotřebována (spálena) heterotrofními organismy, mezi něž patří i člověk. Tyto organismy získávají energii pro své buněčné pochody procesem opačným k fotosyntéze, a to buněčným dýcháním (respirací), při kterém se energie uložená v organických látkách uvolňuje jejich postupnou oxidací za spotřeby vzdušného kyslíku a vzniku oxidu uhličitého a vody. Pokud heterotrofní organismy z nějakého důvodu nespotřebují všechny organické látky, tak energie uložená v nespotřebovaných organických látkách se může uchovat do budoucna v podobě rašeliny, uhlí, ropy a zemního plynu. Dnešní průmysl tedy stojí na produktech fotosyntézy, neboť fosilní paliva vznikla z pozůstatků organismů, které žily v dávné minulosti a vznikly z energie zachycené fotosyntézou.

DŘEVO JE ZÁKLADNÍ ENERGETICKOU BIOMASOU LESA

Hlavními primárními producenty v lesních ekosystémech jsou stromy, které velkou část energie získané fotosyntézou ze slunečního záření ukládají právě do dřeva. Zde je třeba si uvědomit, že veškerá biota lesních ekosystémů se do dnešní podoby vyvíjela desítky milionů let bez přítomnosti člověka. Po celou dobu tohoto vývoje v lesích zůstávala veškerá narostlá dřevní hmota, a tedy i veškerá energie ve dřevu uložená. V komplexních lesních ekosystémech se proto vyvinuly nejrůznější vazby založené na přítomnosti dřeva, které se více či méně dotýkají veškeré bioty lesů, a to od dutinových ptáků až po dřevokazný hmyz a houby. Tuto biotu přirozených lesů nikdo nikdy nepřipravoval na to, že se objeví člověk, který bude narostlou dřevní hmotu z lesa odvážet. V případě dutinových ptáků lze v kulturních lesích staré doupné stromy z části nahradit instalací ptačích budek. Avšak v případě konzumentů a rozkladačů dřeva, významné to složky přirozeného lesa zajišťující koloběh živin a energie, to již tak jednoduché není. Zde je již přímý konflikt mezi potřebou dřevní hmoty lidmi a potřebami bioty lesů. Při pohledu na ohromné hromady vytěženého dřeva podél lesních cest si lze uvědomit, kolik energie člověk lesu dřevem odebírá. Přitom prakticky velká většina z toho, co v přirozených lesích doposud zpívalo, běhalo a létalo, byla více či méně poháněna skrze energii v tomto dřevě nahromaděnou za desetiletí až staletí rostoucími stromy. V přirozených lesích byla veškerá tato energie (i živiny) zpětně využívána celou škálou organismů, které les oživovaly a tvořily hlavní složku lesního prostředí.



► Fotografie smrkových kmenů připravených v hranicích u cesty na odvoz z vytěženého lesa ukazuje, kolik energie uložené ve dřevě člověk lesu odebírá. Foto L. Mazánek.



► Hromada kletí u cesty ve vytěženém a vyčištěném lese, které je připraveno k odvozu. Foto L. Mazánek.

JE PRODUKČNÍ KULTURNÍ LES VŮBEC LESEM?

Současné produkční kulturní lesy se prostě s přirozenými lesy, co se týče pestrosti bioty, nedají srovnávat. Jejich účelem je produkce dřeva pro člověka, nikoliv pro lesní organismy. Z kulturních lesů se člověk logicky snaží získat co nejvíce dřevní hmoty využitelné pro své potřeby. Člověk z lesa standardně odvážel zejména narostlou masivní dřevní hmotu. V současnosti ale v touze po maximálním využití obnovitelných zdrojů často odváží i drobnější větve a jiný dřevní odpad, který byl v lesích dříve ponecháván, takže lesu kolikrát už nezůstane téměř žádná dřevní hmota pro jeho život. To vždy Ing. Lazebníčka hodně pobuřovalo a bolelo, když byl něčeho podobného svědkem. Dá se říct, že doslova trpěl s lesem, protože věděl, že v takovém „lese“ bez dřeva už vzácné dřevokazné houby nenajde. Já mohu potvrdit, že v něm chybí i lesní hmyz. Kulturní produkční lesy se svým charakterem podobají spíše polím, která se sklízí jednou za 80 let, a nikoliv lesům. Problém naší současné kulturní krajiny je, že prakticky všechny lesy jsou v ní více méně produkční, a to i ty v chráněných územích. V kulturní krajině scházejí zejména listnaté lesy s přítomností mohutných přestárých odumírajících listnatých stromů. Takové stromy najdeme už jen v našich parcích, které tak představují významné refugium pro ohrožené saproxylické lesní organismy.



► Snímek hranice mezi dvěma stejnověkými lesními monokulturami, který lze přirovnat k pohledu mravence na hranici mezi dvěma poli s jinou plodinou. Foto L. Mazánek.

► Letecký snímek CHKO Litovelské Pomoraví, na kterém lesní porosty připomínají spíše pole zemědělské krajiny než souvislý les (zdroj: mapy.cz).

Zde je úsměvné představit si, že by vlastník lesa ponechal v produkčním kulturním lese ležet kmen stromu napadený dřevokazným hmyzem s tím, že musí počkat, až z něj tento chráněný hmyz vyletí a rozšíří se na další stromy, jak je to možné v parcích.

Je třeba si uvědomit, že velká většina lesních organismů nemá přístup k energii a živinám uloženým v živém dřevě. Naopak v přirozených pralesích vždy bývalo 80–90 % narostlé dřevní hmoty vázáno v odumřelých nebo odumírajících stromech a z ní mohla veškerá biota těchto lesů čerpat energii a živiny. Platí tedy doslova, že les může žít pouze z mrtvého dřeva, které bohužel nyní v produkčních lesích prakticky chybí. Není proto divu, že saproxylické organismy, vázané přímo na mrtvou dřevní hmotu, jsou již dlouho považovány za jednu z nejohroženějších skupin organismů v Evropě.



► Fotografie přestárlého odumírajícího buku v olomouckém parku, který je známý výskytem tesaříka drsnorohého (*Megopis scabricornis*), kriticky ohroženého druhu v České republice. Podobné odumírající stromy se v současných lesích již nenacházejí. Foto L. Mazánek.

► Snímek vyvráceného kmene dřezovce trojtrnného (*Gleditsia triacanthos*) s vysvětlující tabulkou, že kmen byl ponechán na místě v olomouckém parku z důvodu napadení kriticky ohroženým tesaříkem drsnorohým (*Megopis scabricornis*). Foto L. Mazánek.

Rozdíl mezi produkčním kulturním lesem a přirozeným lesem hezky vystihl jeden zkušený lesník v článku věnovaném často diskutované problematice ochrany lesů v Národním parku Šumava. Aby vystihl rozdíl mezi těmito lesy, uvedl, že je to jako kdybychom chtěli srovnávat kvalitu a vlastnosti povrchu dálnice s pěšinou přes louku. Zde je zřejmé, že člověk, který se potřebuje rychle někam dopravit, musí jet k cíli rychle po kvalitním zpevněném povrchu dálnice a určitě by pro něj nebyla přijatelná kvalita a rychlost pohybu po luční pěšině. Na druhé straně člověk, který nikam nespěchá a potřebuje relaxovat, půjde raději po louce plné lučních květin. Na dálnici by místo relaxace našel spíše svoji smrt. Ovšem rychlost pohybu po pěšině se s tím po dálnici také nedá srovnávat. Kulturní stejnověkové lesní porosty jsou na tom ve srovnání s přirozenými lesy podobně. Na první pohled se zdá, že plní stejnou funkci lesa, ale jejich základní parametry není možné srovnávat. Zásadně se liší v koloběhu energie, biodiverzitě, stabilitě i rychlosti přírůstku kvalitní dřevní hmoty využitelné člověkem.

EPILOG

Pan Ing. Jiří Lazebníček byl vzděláním i povoláním lesník, takže by z povahy svého povolání měl preferovat lesy s rychlou produkcí kvalitní dřevní hmoty, tj. produkční lesy. Dřevokazné houby, před kterými měl tyto lesy chránit, ho ale natolik upoutaly, že mu přirostly k srdci, takže se často ztrácel v zanedbaných, přírodě blízkých lesích plných mrtvého dřeva a nemocných stromů napadených dřevokaznými houbami jako každý správný biolog zaujatý rozmanitostí přirozené přírody. Kdyby mohl, možná by i dřevo do lesa nosil, aby mu měly dřevokazné houby na čem růst. Ono „nošení dříví do lesa“ již není nic podivínského a zbytečného, jak by si mohli mnozí myslet. V západních zemích, zejména ve Velké Británii, se nošení dříví do lesa dokonce doporučuje a bylo již realizováno několik nákladných projektů cílených na ochranu ohrožených saproxylických organismů. Tyto projekty jsou založeny právě na dovážení odumřelého dřeva plného života do vhodných lesních komplexů, ve kterých je mrtvého dřeva nedostatek. I v našich lesích a parcích byla založena mnohá tzv. broukovistiště, jejichž základem je vždy mrtvé dřevo, které bylo na vybrané místo v lese či v parku často dopraveno.

LES V UMĚNÍ, LES V DUCHOVNÍ ROVINĚ / P. ARNOŠT HRABAL, BÁSNÍK LESA

Martin Kučera

Lese černý, lese pustý,
mocný ráji věrnosti,
blesků zkřivenými ústy
vyprávěj mi o své cti!
První jen si vlnka zpívá,
mlha kolébá se v smrči
a laň jako hvězda mlčí,
zastaví se, odpočívá,
touha sní a tělo spí.

Kouzlo snu se tiše snáší,
šumí prales, šumí krev,
z ušlých dálek smutek straší,
z vln jen zvoní jiný zpěv;
za předalekými moři
zhasla hvězda, zhasla touha,
cesta byla zlá a dlouhá,
ale ze sna tiše hoří
jiné slávy jiný zjev.

(Jaroslav Durych, *Laň a Panna*; převzato z publikace *Arnošt Hrabal. Básník lesa*, Uherské Hradiště 1969, s. 7)

Les jako téma a zdroj inspirace rezonuje v díle mnoha věřících spisovatelů, malířů, grafiků, fotografů aj. V církevním prostředí nalezneme řadu jmen osobností, které byly současně s duchovním posláním volány k seberealizaci v jiné, ať již odborné nebo umělecké oblasti. Tato jakási *trvalá* touha rozvíjet své nadání v nich zraje od dětství. Zmiňme kupříkladu prof. Ing. P. Josefa Konšela, dr. h. c. (1875–1959), rodáka z Určic, kněze, který les miloval od dětství a který svůj život nakonec zasvětil lesnictví. Po vysvěcení na kněze byl arcibiskupem vyslán na studia lesnické fakulty do Vídně, kterou ukončil s titulem lesní inženýr. Poté pracoval v arcibiskupských službách a ve dvacátých letech 20. století nastoupil na lesnickou fakultu v Brně. Posledních dvacet let svého života aktivně prožil ve Velké Bystřici. Ve svém oboru se stal odborníkem a současně si plnil také povinnosti plynoucí z kněžství. Dalším příkladem může být osobnost P. Ignáta Wurma (1825–1911), který byl jedním ze zakladatelů a po dlouhá léta i předsedou Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci. Jeho zásluhy o rozvoj spolku a jeho muzea ocenili členové spolku a přátelé v den jeho osmdesátých narozenin, kdy mu věnovali umělecké dílo – bustu jeho osoby, jejímž autorem byl Franta Úprka (1868–1929). Několik dalších kusů cenného díla bylo odlito v olomoucké štukatérské firmě Františka Vyhnánka (1858–1900), kterou po jeho smrti převzal sochař, štukatér, medailér, ochotnický herec a provozovatel několika kin Josef Hladík (1874–1948). Kopie poprsí P. Ignáta Wurma se dochovala v budově Pöttingea (střední zdravotnické školy).

Zástupci Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci našli pochopení u prvního předsedy, hraběte Anatola d'Orsaye (1826–1894), který pro potřeby muzejní expozice poskytl zázemí v části své rezidence na Křížkovského ulici. Jeho dědeček, jako další členové francouzské nobility i duchovenstva, opustil Francii v době Velké francouzské revoluce a usadil se ve Vídni. Muzeum finančně podporoval také olomoucký arcibiskup Theodor Khon (1845–1915).

Výtvarný talent dokázal s kněžstvím, které vykonával s velkou poctivostí, skloubit buchlovický rodák, římskokatolický kněz a grafik P. Arnošt Hrabal (* 4. prosince 1886 – † 30. prosince 1969), od jehož smrti uplyne předposlední prosincový den již 50 let.

Za svého života vytvořil unikátní grafické dílo se silným duchovním přesahem, které stále oslovuje nitro diváků. Křesťanství prostupuje celým Hrabalovým dílem, nevysychající pramen inspirace pro něj představovala lesní krajina, která je místem usebraní a kontemplace, meditační

zahradou. P. Hrabal čerpá z kopců rodného kraje (zde hlubokými lesy doprovázel svého otce pošťáka a seznamoval se s krásami lesa a ptactvem – ptáček často nechýbí na jeho pracích), dále z prostředí severní Moravy (Jeseníků), kde v letech 1910–1937 vykonával povinnosti duchovního (pod Pradědem, jak to sám přiznal, poznal při toulkách v kopcích *mohutnost a původní sílu pralesa*). Třetím inspiračním zdrojem se mu stala zahrada s kvetoucími lilijemi uprostřed slunečnic se svatozáří, s diviznami i bodláky. Divizna jako již zmiňovaný ptáček je často neopomíjenou jakousi tichou součástí scenérie jeho prací. Hrabalovu tvorbu výstižně charakterizují dvě slova: *básník lesa* (výraz *Waldpoet* je použit v předmluvě k cyklu *Les*, jejíž autorkou byla mecenáška Maria Stona), nebo vyjádření: *ten, který posvětil moravskou krajinu* (jak ve studii z roku 1928 uvedl švýcarský literární kritik Wiliam Ritter; český překlad se dochoval v olomoucké pobožce Zemského archivu v Opavě, publikován byla kupříkladu roku 1938 jako soukromý tisk Janem Lebedou). V případě tohoto moravského kněze můžeme dát rovnítko mezi slova kněz a grafik, případně otočit jejich pořadí – grafik a kněz. Obě tyto sféry v životě pátera Hrabala nemohou být od sebe odděleny, utvářejí celistvost jeho osobnosti, jdou ruku v ruce.

Originální grafické a kresebné dílo, které je velmi rozsáhlé, není dodnes veřejnosti příliš známo. Naposled byl P. Arnošt Hrabal připomenut velkou výstavou roku 2014 v Muzeu Oderska v Odrách, ovšem jeho dílo již mezi světovými válkami vzbuzovalo příznivé kritiky na domácí i zahraniční půdě (Mnichov, Chicago). Letos na podzim připomene osobnost a dílo P. A. Hrabala komorní výstava v galerii Arcibiskupského paláce v Olomouci, která bude připravena k 50. výročí jeho úmrtí.

Hrabalovo dílo tvoří dřevoryty, ex libris (pro přátele i na objednávku) či příležitostné tisky (neznámý je kupříkladu soubor *Sv. Cyril a Metoděj*, jenž patrně vznikl pro dómského faráře P. Leopolda Dýmala, který žil v letech 1914–1995). Nejznámější z Hrabalova díla je cyklus *Les*, na němž začal pracovat roku 1924, tj. ještě za pobytu ve Vídni, kde si rozšiřoval své grafické dovednosti na Grafickém institutu. Výtvarné nadání rozpoznal u Arnošta Hrabala jeho profesor kreslení. Jeho talent a citlivost pro umění zraje a sílí, nakonec ale Hrabal volí studium bohosloví a odchází do olomouckého semináře. Výtvarného talentu se nicméně nevzdává a věnuje se uměleckým aktivitám i po vysvěcení během své kněžské služby, i když někdy patrně s nepochopením a v materiální nouzi. Neopouští tedy ani kněžství ani malířství (podobně se rozhodoval slezský malíř Valentin Držkovic, který ale před kněžstvím nakonec upřednostnil malířství; s Hrabalem se patrně znali z olomouckého semináře, oba zemřeli ve stejném roce).

P. Arnošt Hrabal krajinou svého kněžského působení nejen putoval – sloužil potřebným, oddával, zaopatřoval, pohřbíval. Také totiž odpočíval – seděl, pozoroval přírodu, vnímal – a poté ryl a tisknul (povolání kněze a grafika krásně vystihl na kolorované kresbě tuší z roku 1919 s názvem *Malérmeister letí zaopatřovat*).

Osloven byl hustými porosty jedlí a smrků lesů Jeseníků [podobné vidění lesní krajiny se objevuje také u fotografa Rudolfa Smahela (1916–1997), zajímavé by bylo dát jeho fotografie do kontrastu s pracemi Hrabala; zdá se, že jejich zachycení lesní scenérie v mnohém souznělo, jak na to před dvěma lety při jednom z rozhovorů upozornila Jana Krejčová]. P. Arnošt Hrabal se rád toulal po kopcích a tvořil v plenéru. Stává se věrným a poctivým *portrétistou a kronikářem přírody*, v živém pohupujícím se lesním porostu si představuje obrazy lidského života. Jeho svět je světem symbolů. Les představuje chrám, ve kterém každý prvek zaujímá své specifické a jedinečné místo. Strom je jedinec s vlastní tváří, charakterem a minulostí. Hrabalova krajina může na první pohled působit temně a samotářsky (evokující hustý porost pralesa), ale vždy je optimistická, jeho krajina je prozářena Božím světlem (*nejtemnější tvůrce*,

ale vždy optimistického dřevoryteckého umění). V propletených a obnažených kořenech, kmenech a větvích lesního porostu (jedlí, smrků a borovic), tiše tekoucí vodě, vodních kaskádách, studánkách, nejen v této scénérii viděl posvátno. Nacházel jej v přítmí stromů, v jejich kmenech (píšťaly varhan ukotvené v zemi, kazatelna), ve větvích nebo kořenech (vzájemně spletené kořeny kvetoucí na lesní půdě). S úžasem obdivujeme Hrabalovu *Pietu* (1924), kdy truchlí Panna Maria a její mrtvý syn, který leží na klíně své matky, jsou zobrazeni jako dva stromy. Okolní krajina i nebe jako by byly v pohybu.

Pro Hrabala byl les osobitým světem, prostorem, kde se setkával s posvátnem. Křesťanský pohled na svět zvětšil ve svém díle, které pro něj bylo jedním z prostředků vedení dialogu s krásou Stvoření, člověkem i sebou samým. Jeho osobité nezaměnitelné grafické dílo si našlo obdivovatele nejen na domácí, ale i na zahraniční půdě. Příznivcem i sběratelem prací P. Hrabala byl kupříkladu zemřelý emeritní arcibiskup v Kolíně nad Rýnem J. Em. Joachim kardinál Meisner (1933–2017), který svou sbírku roku 2015 daroval olomouckému arcibiskupství.



- Skloněný kněz s kloboukem a poletující štólou (A. Hrabal) spěchá k potřebnému v silném větru opíraje se o dlouhou hůl (reprofoto: Stojím v kruhu snivých stromů. Grafik a kněz, kněz a grafik Arnošt Hrabal, 2015, s. 41).
- A. Hrabal: Poutníci (Archiv Arcibiskupství olomouckého).

BOŽÍ SKVĚLOST

Svět je až po okraj pln Boží skvělosti,
vydává třpyt jak chvějící se lístky zlatých
trásní,
houstne jak hutná třešť oleje vahou vlastní
vespod. Proč lid šleh toho prutu necítí?
A pokolení šla a stále šla a šla,
vše zsedlo kšeftem, dřina, sliz a špína,
kde čmoudí lidský mour, čpí lidský pach,
hle, hlína
je holá, necítí ji noha okutá.

Přesto je příroda bezedná dodnes,
nejsladší svěžest na dně ukryta je v ní.
Ač světlo poslední nám západ odnes,
zas jitro svítá, hled', jak hnědne obzor
východní!
Duch svatý slétá k hnízdu, na zkřehlou
zem, kde bydlí,
zahřát ji horkou hrudí, planoucími křídly.

(Gerard Manley Hopkins, ze sbírky *Démant a slza*, překlad Josef Hrdlička, 2007)

Úryvky poezie, které byly zakomponovány do příspěvku, vybrala a přednesla Martina Pavlíková.

Literatura:

Milada Frolcová – Zdeněk Orlita, *Stojím v kruhu snivých stromů. Grafik a kněz, kněz a grafik Arnošt Hrabal*, Odry 2015.

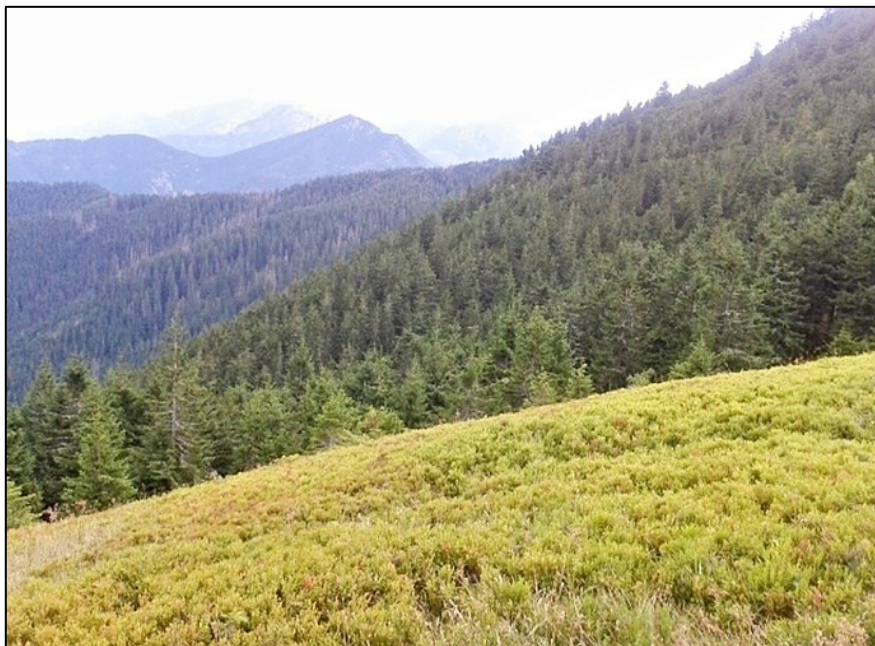
J. K. Boček (red.), *Arnošt Hrabal. Básník lesa*, Uherské Hradiště 1969.



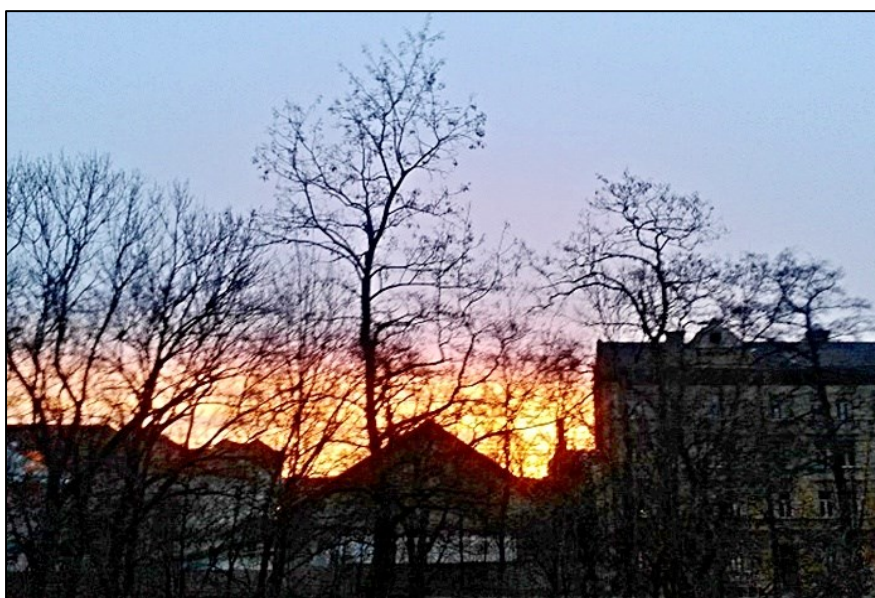
- A. Hrabal: *Pobožnost. Divizna a ptáček jako opakující se prvek Hrabalových prací* (Archiv Arcibiskupství olomouckého).
- *Ex libris z dílny P. A. Hrabala, 1930* (Archiv Arcibiskupství olomouckého).

LES A ČLOVĚK – DUCHOVNÍ POHLED

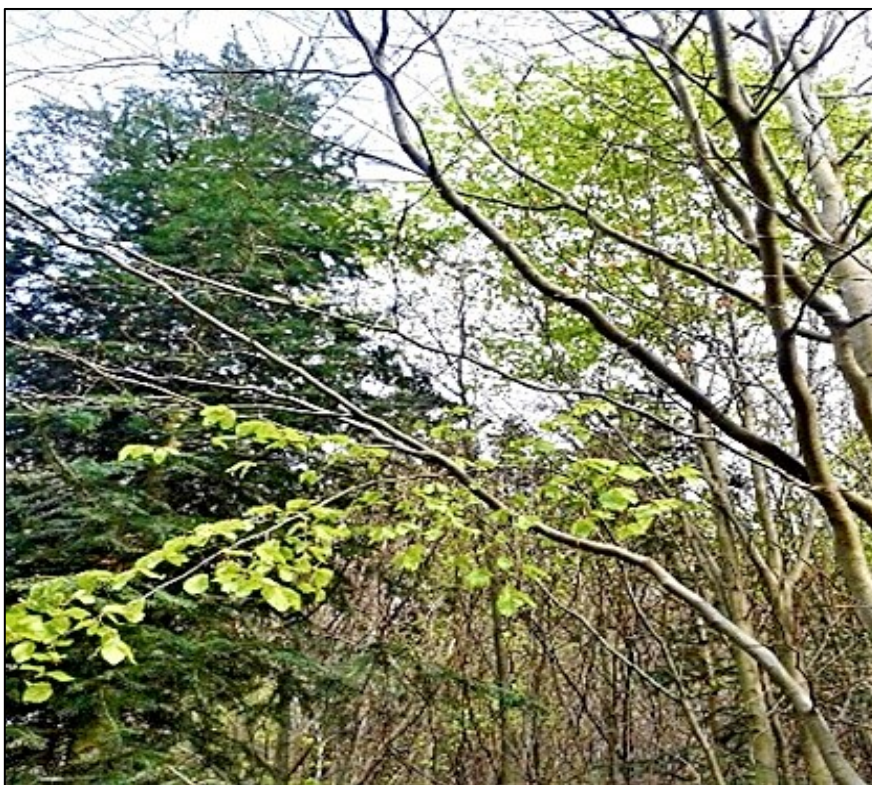
Bohumír Vitásek



1. zamyšlení: Zadívejme se na chvíli na tuto fotografii a pojďte se mnou obdivovat krásu lesa, zasazeného do přírody, v souladu s okolím, horami... Je to fotografie z Roháčů, které mám z hor nejraději.



2. zamyšlení: V Olomouci, mohli bychom říci, je les domů. Ale parky se stromy jsou tu také. Vycházející slunce, které vídám ráno z okna ložnice za domy a stromy, mne vždycky potěší a povzbudí.



3. zamyšlení: Les mám velmi rád. Olomoucké parky jsou krásné, ale přece jen, když vyjedu na Svatý Kopeček do lesa, je to ještě o úroveň více (bohužel, kůrovec a silný vítr i tento les ničí). Ale přesto, vůně pryskyřice, krása nejen stromů, ale lesního celku, zpěv ptáků, také chuť malin a ostružin potěší všechny smysly. Je to Boží dílo, které v lese vnímám, to vnímání umocní růženec, který se tam modlím.



4. zamyšlení: Turistika. Ve zdravém těle zdravý duch. Společenství, přátelství.



5. zamyšlení: Strom ozářený podzimním sluncem okouzlí a připomene krásu Tvůrce i naši zodpovědnost za přírodu.

Od papeže Jana XXIII., který v roce 1961 napsal encykliku (okružní list) *Pacem in terris* (Mír na zemi), se všichni další papežové zabývali ekologickými záležitostmi. Současný papež František v úvodu encykliky *Laudato si'* (Buď pochválen) 18. června 2015 napsal:

1. „Tobě bud' chvála, Pane,“ zpíval svatý František z Assisi. V tomto krásném chvalo zpěvu nám připomínal, že náš společný dům je jako bratr, s nímž sdílíme život, a jako krásná matka, která nás objímá svou náručí: „Ať tě chválí, můj Pane, naše sestra matka Země, která nás živí a slouží nám, a rodí rozličné plody s pestrými květy a trávou.“

2. Tato sestra protestuje proti zlu, které jí působíme nezodpovědným užitím a zneužíváním dober, která do ní vložil Bůh. Vyrostli jsme s myšlenkou, že jsme jejími majiteli a vládci, oprávněni ji plnit. Násilí, které tkví v lidském srdci, jež bylo zraněno hříchem, se projevuje rovněž v příznacích choroby, kterou vnímáme v půdě, vodě, vzduchu a živých bytostech. Proto patří mezi nejvíce opuštěné a trýzněné chudé naše sužovaná a devastovaná Země, která „sténá a spolutrpí“ (Řím 8,22). Zapomínáme, že i my sami jsme stvořeni z prachu Země (srov. Gen 2,7). Naše tělo se skládá z prvků této planety, jejíž vzduch nám dává dech a jejíž voda nás oživuje a občerstvuje.

Doufám, že tato encyklika, která se řadí k sociálnímu učení církve, nám pomůže rozpoznat velikost, naléhavost a krásu výzvy, před níž stojíme. Pak papež František nastiňuje, jakým způsobem pojedná o nynější ekologické krizi, a uzavírá takto: *Ve světle těchto reflexí bych chtěl načrtnout některé obširnější linie dialogu a činnosti, které by zapojily každého z nás i mezinárodní politiku. A nakonec, protože jsem přesvědčen, že každá změna potřebuje motivace*

a výchovu, načrtnu některé linie lidského zrání inspirované pokladem křesťanských duchovních zkušeností.



6. zamyšlení: Koruny stromů. Les je také duchovní inspirací a posilou.

Mladá žena utíkala do lesa vždy, když jí bylo těžko, a nacházela tam zklidnění a posilu. Chlapec byl rodiči odmítán, ponižován, srážen. Babička mu dávala lásku a pomoc. V lese se cítil dobře. Nacházel v něm ztišení, krásu, radost, posilu, nejen při procházkách, ale i když se strýcem dováželi krmení pro zvěř. V lese vnímal něco, co jej přesahuje, a ještě víc, prožitky v lese byly začátkem jeho víry v osobního Boha, který je tvůrcem celého vesmíru.

Co je důležité, je očím neviditelné.



7. zamyšlení: Strom s kořeny 1. Koruny stromů vidíme a obdivujeme je. Vůbec si však neuvědomujeme, že ve stejném rozsahu, jako je koruna do výše a šíře, rostou kořeny do hloubky a šíře. Díky nim může strom nejen pevně stát a odolávat větru, ale také přijímat živiny pro svůj život a růst. Jemné kořínky na konci mohutných kořenů jsou přímo chemickou továrnou. Rozleptávají půdu, berou si z ní právě ty nerostné látky, které potřebují, čerpají vláhu a dopravují je až do nejzazších lístků v koruně. Z H_2O , nerostů a slunečního záření získávají pro sebe glukózu a pro nás vydávají kyslík. Pak rozkvetou a přinášejí plody. Můžeme obdivovat moudrost, účelnost a komplexnost, která je v přírodě.



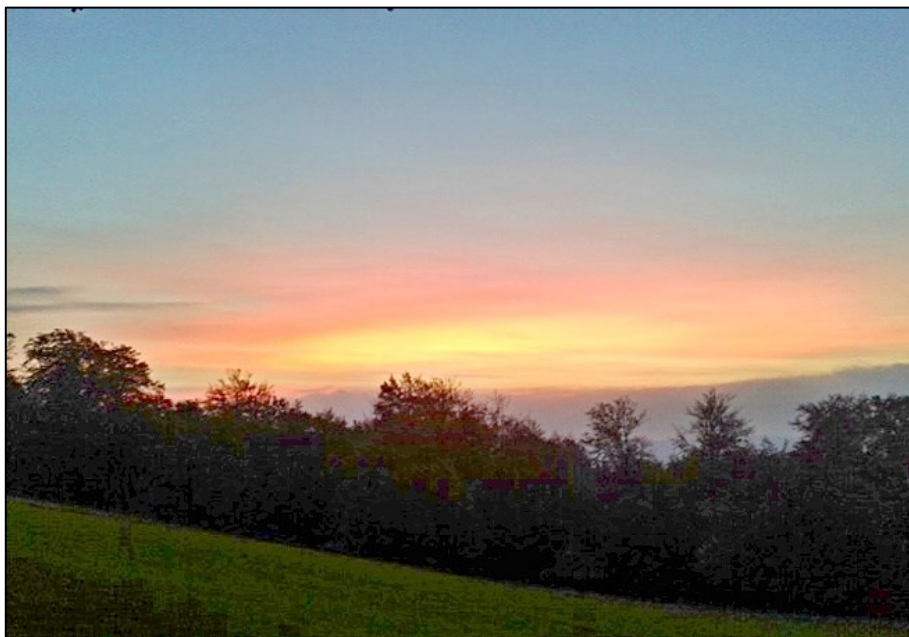
8. zamyšlení: Strom s kořeny 2. Co je důležité, je očím neviditelné, napsal Exupéry. Také člověk potřebuje kořeny. V rodině, vlasti. Lidé, kteří za totality emigrovali, o vykořenění mluví... Mým domovem je Ježíš, řekla čínská emigrantka, které pro víru v Ježíše Krista hrozilo vězení a smrt. Nejhlubší zakořenění je ve víře v Boží dobrotu a lásku ke každému člověku. Já jsem vinný kmen a vy jste ratolesti, řekl Ježíš Kristus. Od něj přijímáme jako mizu inspiraci i sílu k přinášení plodů dobrého života.

ŠIŠKA (k ní není obrázek – prostor k představivosti). Za první republiky přijela skupina indických skautů do Československa. Při seznamovacím večeru strávili příjemné chvíle s našimi skauty u ohně dlouho do noci. Když na druhý den ráno naši skauti vycházeli ze stanů, uviděli své indické bratry sedět na blízkém návrší směrem k vycházejícímu slunci. Zvědavě se vydali k nim; a právě když se přiblížili, Indové vstali a otočili se k táboru. „Co jste to dělali?“ ptal se za všechny Ben. „Klaněli jsme se Velkému Duchu,“ odpověděl jeden Ind. „A vy jste toho Ducha viděli?“ zeptal se posměšně Ben. Právě v tu chvíli se ozval signál z tábora, který zval ke snídani, takže otázka zůstala nezodpovězena. Po snídani bylo na programu stopování. Ben byl v této dovednosti jednička. Vedl všechny lesem, nacházel a ukazoval stopy nejrůznějších zvířat. „Tady, podívejte se,“ vykřikl. „To musel být pořádný dvanáctérák,“ ukazoval na stopy jelena. „Tady šel k potoku. Vidíte, jak zabořil přední běhy do bahnité půdy, když pil z potoka?“ Vytáhl sádku, smíchal s vodou a nalil do stopy. Když sádka ztvrdla, vytáhl ji, očistil od hlíny a krásný a zřetelný odlitek podal vedoucímu skautovi z Indie. Ten si pozorně a pochvalně odlitek prohlédl, pak se sehnul, vzal smrkovou šišku, odloupl jednu šupinu a ukázal Benovi semínko. „Toto semínko je pro mne stopou Velkého Ducha. Udělej mi takové, ale aby v něm byl život, a já se budu klanět Tobě.“ V kráse a moudrosti, účelnosti a harmonii, která je v přírodě, poznáváme stopy Boží moudrosti a krásy.



9. zamyšlení: Vyvrácený strom. Strom s mělkými kořeny se za silného větru vyvrátí. Také člověk, který není zakořeněný, může padnout, například morálně. Padlý strom už nikdo nepostaví. Když se padlý člověk obrátí s důvěrou k Bohu, on jej dokáže znovu postavit na nohy a zakořenit.

Poselství západu slunce.



10. zamyšlení: Západ Slunce je nádherný. Ale také nám připomíná, že i náš život se jednou skloní k západu... Znamení naděje.



11. zamyšlení: Východ Slunce v Holickém lese. Ale po noci vždy přichází nový den a každé ráno je pro mne symbolem Kristova vzkříšení, které on nabízí každému člověku. Život smrtí nekončí, jen se mění. Je na každém, jestli přijme Kristovo pozvání k trvalému (věčnému) životu ve štěstí, nebo se sám odsoudí k věčnému neštěstí.

/ ZÁVĚREM /

VZPOMÍNKA NA ING. JIŘÍHO LAZEBNÍČKA

Jana a Stanislav Černí

S panem inženýrem jsme se setkávali na cestách organizovaných brněnským Geoexem. Cestovali jsme se stany a vlastním jídlem. Jednoho rána ve Skotsku se pan inženýr vyjádřil, že v noci vůbec nespál. Večer totiž zahrabal prázdnou konzervu do díry v půdě ve svém stanu a celou noc mu na ni králík bubnoval. Protože byl pan inženýr dobře jazykově vybavený a byl také náruživým fotografem, často na jednotlivých štacích chodil sám. Pak se stávalo, že přijížděl taxíkem na poslední chvíli, tj. těsně před odjezdem autobusu.

Pan inženýr byl pilným dopisovatelem časopisu *Země a cesty*. Jeho příspěvky byly velmi zdařilé a hodně poučné a mnoho z nich bylo věnováno jeho osmitýdennímu automobilovému putování s přáteli v říjnu 1995.

Také v žebříčku cestovatelů v počtu navštívených zemí, nezávislých států, součástí federací a závislých teritorií a kontinentů se nacházel na předních místech.

PAMÁTCE ING. JIŘÍHO LAZEBNÍČKA

† Milan Tichák

Vlastivědná společnost muzejní v Olomouci (stejně jako její slavný předchůdce Vlastenecký spolek muzejní v Olomouci v letech 1883–1951) nevynechala nikdy žádnou příležitost k podání důkazu, že od samého počátku hledala prameny k poznání vlasti nejen v její historii nebo kulturním odkazu, ale i tam, kde *voda hučí po lučinách, bory šumí po skalínách a v sadě skví se jara květ*, tedy v přírodě, která je (slovy české národní hymny) *zemský ráj to na pohled*.

K tradici našeho olomouckého spolku však patří také to, že se k němu v minulosti přidali lidé ochotní podělit se s veřejností o své veliké osobní znalosti z nejrůznějších oborů přírodních věd a potvrdit tak pravdu o vlasti jako *zemském ráji* – nejen na pohled. V dějinách olomouckého Vlasteneckého muzejního spolku to potvrzovala jména zakladatele muzejních přírodopisných sbírek Rudolfa Kašpara, ornitologa Josefa Talského, botaniků Františka Polívky, Filipa Kováře a dalších. Když v roce 1968 dozrála doba k obnovení načas zaniklého spolku, navázala nástupnická Vlastivědná společnost muzejní v Olomouci ihned na starou tradici a svůj program šíření znalostí o vlasti rozdělila stejným dílem do společenských a přírodních věd. Za přispění odborného pracovníka olomouckého muzea a významného přírodovědce dr. Bohumila Šuly, pedagoga dr. Tomáše Homoly a za vedení renesančně založeného lékaře dr. Aloise Roztomilého vznikla Biologická sekce Vlastivědné společnosti muzejní v Olomouci, kterou již roku 1971 převzal na následující čtvrtstoletí další z vynikajících znalců – zejména v oboru mykologie – dr. Bronislav Hlůza. Nebylo podstatné, že v roce 1995 se k sekci připojila olomoucká pobočka Zeměpisného sdružení Brno a sekce se od té doby nazývá Přírodovědnou sekcí. Důležité bylo, že se ke stejnému datu ujal funkce vedoucího nově zorganizované Botanické sekce znamenitý mykolog, lesník a cestovatel Ing. Jiří Lazebníček.

O tom, jak se vzdělaný a do krajnosti obětavý organizátor Jiří Lazebníček ve svém poslání osvědčil a čím v následujících dvou desetiletích výrazně obohatil dílo svých předchůdců, podávají svědectví předchozí kapitoly tohoto sborníku. Snad také – alespoň zčásti – vyjadřují poděkování za všechno, co ve prospěch Vlastivědné společnosti muzejní v Olomouci (ale i daleko mimo ni) za svého života vykonal. Za to vše mu budou trvale patřit naše vděčné vzpomínky.

RECENZE

Předkládaný sborník obsahuje osm příspěvků přednesených na semináři s názvem *Les a člověk*. Seminář pořádala v dubnu 2019 Vlastivědná společnost muzejní v Olomouci u příležitosti nedožitých 85. narozenin Ing. Jiřího Lazebníčka, bývalého vedoucího její Přírodovědné sekce. Během semináře zazněly příspěvky různého typu – životopisné a populárně naučné příspěvky obsahující zajímavé informace o zpracovávané tematice i příspěvky nutící k zamyšlení.

Příspěvek, který se věnoval přímo osobnosti a životu J. Lazebníčka, přednesl Bronislav Hlůza. Ve svém textu *Ing. Jiří Lazebníček / lesník a mykolog* zachycuje životopisné údaje o tomto nejen lesníku a mykologovi, ale i fotografovi, cestovateli, organizátorovi a zejména člověku, který se nikdy neváhal podělit o své hluboké znalosti přírody s jinými lidmi. Dalším životopisným příspěvkem je *RNDr. Vladimír Zicháček / Portrét významné olomoucké osobnosti* od Vítězslava Bičíka. I zde je představena osobnost člověka, který aktivně působil ve Vlastivědné společnosti muzejní v Olomouci a svůj život věnoval biologii a její didaktice ať už jako středoškolský profesor, autor učebnic biologie a zoologie, či později jako ředitel Slovanského gymnázia v Olomouci.

V podstatě populárně vědeckým článkem je příspěvek Libora Mazánka *Dřevo jako zdroj energie pro les i pro člověka*, který poutavou formou rozpracovává téma dřeva v lesních ekosystémech, důležitost přítomnosti mrtvého dřeva pro biotu přirozeného lesa a naopak dopady skutečnosti, že z produkčních lesů je veškerá dřevní hmota odvážena. Upozorňuje na změny mezi přírodními lesy a lesy kulturními v biodiverzitě, úbytku celé řady organismů, ve stabilitě či odolnosti lesních společenstev. I on ve svém příspěvku vzpomíná na Jiřího Lazebníčka jako na člověka s hlubokými znalostmi o lese a procesech, které v něm musí probíhat, má-li les zůstat lesem.

Z trochu jiného úhlu pohledu se na les a člověka dívají ve svých příspěvcích Martin Kučera a Bohumír Vitásek. Les se zde promítá do duchovního života člověka. Martin Kučera zmiňuje kněze, kteří se i při svém duchovním poslání stali důležitými postavami jiného oboru, často zcela odlišného, ale jejich vzájemným pojítkem byl les či příroda – u prof. Ing. P. Josefa Konšela, dr. h. c., to bylo přímo lesnictví, u P. Arnošta Hrabala grafika s tematikou lesa, krajiny a stromů, to vše viděno očima hluboce věřícího a citlivého člověka. Příspěvek *Les a člověk / Duchovní pohled* Bohumíra Vitáska je jakýmsi souborem myšlenek, které mohou člověka napadat, vidí-li hory, les, krásný strom, vyvrácený strom či západ nebo východ slunce.

Úvodních příspěvků na semináři se ujali Milada Písková a Ján Kadlec, oba dlouholetí aktivní členové Vlastivědné společnosti muzejní v Olomouci. Upozorňují na les v životě člověka, na důležitost lesa a stromů v naší historii, v krajině. A Ján Kadlec, stejně jako v závěrečném příspěvku semináře Milan Tichák, vzpomínají na Ing. Jiřího Lazebníčka jako na obětavého a velmi pracovitého člověka, který stál ve středu olomouckých vlastivědců. Jeho životním posláním zřejmě bylo předávat lidem své znalosti o lese, stromech, houbách i cizích zemích a probouzet tak v nich stejný zájem a nadšení pro přírodu, jaké měl on sám. Zřejmě proto na něj stále mnozí rádi vzpomínají...

Magda Bábková Hrochová



© VSMO, Náměstí republiky 4, Olomouc, 2022

Publikace je neprodejná